

FOLLÍA INFANTIL AMB CONTAGI

per

EUGENI D'ORS

Tots aquells qui han observat, àdhuc superficialment, els jocs de les criatures, han pogut sorprendres de la intensitat, de l'apassionament, de la duració, que caracterisen sovint les *ficcions* que en ells se desenrotllen. S'ha regonegut, a més, que la *distracció* de molts infants i la seva impossibilitat de prestar atenció a allò que se'ls vol ensenyar, i això fins en els casos en què l'ensenyança revesteix formes més interessants i amenes, obeïen a voltes a un estat de veritable *obsessió*, respecte certes *idees fixes* que, en floració viciosa i tossuda, poden néixer, créixer, entrellaçar-se en el secret de la ment infantina. Per últim, és freqüent trobar, en aquesta edat primerenca, *al·lucinacions*, la varietat de les quals recorre una serie infinida de maticos des lo paorós fins lo més agradable. Aquests fets, i d'altres que s'hi podrier afegir, indueixen a creure que's dóna en l'infantesa una classe especial de *vesanies*, de caràcter temporal, no ben estudiades encara pels autors, però que certament mereixen ocupar l'atenció del psicòleg i del biòleg en general.

Sens dubte deu ésser inclòs entre'ls casos d'aquest gènere el que fa l'objecte de la present nota i que pogué ésser estudiat per nosaltres molt de la vora, dins el sí

d'una família d'aquesta ciutat. L'especialitat del mateix, lo que li concedeix singular significació entre'ls recollits fins avui en aquest problema de la follia infantil, és l'ha-ver-se desenrotllat en dos germans en els quals la comunitat de vesania ha d'ésser atribuïda segurament al contagi.

Sabut és que els tractadistes admeten actualment l'existència de follies contagioses. «El contagi de la follia» fou el tema d'unes lliçons desenrotllades a la Facultat de Lletres de París pel Dr. Georges Dumas, en l'hivern de 1908 a 1909. Segons la doctrina establerta en aquest curs i consignada en les notes d'explicació recollides per nosaltres, el contagi de la follia exigeix les següents condicions: 1.ª) *Un medi social tancat*, de nul·la o escassíssima comunicació amb el medi exterior; 2.ª) *Interessos comuns*, que previament se donguin dins aquest medi i que uneixin els individus que'l componen; 3.ª) *Una personalitat més accentuada*, entre aquests, que domini l'altre o les altres per la seva superioritat i força d'imperi. Quan aquesta individualitat més vigorosa és atacada per la malaltia mental, aquells qui el volten i que sovint, segons l'expressió vulgar, «no més veuen pels seus ulls» poden arribar a ésser contaminades si es reuneixen les condicions indicades anteriorment. El quadre descrit se presenta a voltes en conjunts relativament vastes, i el contagi de la vesania dins els mateixos és lo que pot donar-nos l'explicació de certs estranys fenòmens socials o religioso-socials (com els famosos *revivals* o desvetllaments místics del País de Gales, com els *deliris col·lectius* en certs períodes revolucionaris, etc.).

En esfera més reduïda podem citar l'exemple de dues germanes, estudiades per nosaltres mateixos, a la Clínica de l'Asil de Santa Agna, a París. Aquestes germanes, nascudes en un poblet dels Pirineus, presentaven totes dues els símptomes de la mania persecutòria, encara que

a una fase distinta del desenrotllament de la malaltia: en període delirant, la una d'elles, i en període depressiu, l'altra. Era l'internament en què les trobàrem, el segon per elles sofert en manicomi. L'internament anterior, separant les dues germanes, havia produït el següent efecte: la una d'elles havia curat en pocs dies, l'altra tingué de romandre reclosa bastant de temps. Mentre aquest temps transcorria, la primera, en llibertat, no presentà el menor símptoma de desequilibri. Ses facultats no eren, en veritat, molt brillants, ni les seves llums, molt vastes; mes, lluny de la influencia de sa germana, sabia encara restar fidel al bon sentit comú. Però més tard sortí aquesta del manicomi, en una fase de curació aparent; va recaure a poc, i aleshores l'altra la seguí dòcilment en el nou desvari, com l'havia seguit al primer cop. La reclusió segona, que és aquella en què nosaltres poguérem recollir l'observació, començava a produir els bons efectes que la primera. La germana dominant, la que jugava en la parella el paper de contagiadora, era més petita d'edat; mes, tant en lo intel·lectual com en lo físic, se revelava com la individualitat més forta; bella, gairebé i amb bona salut física, la seva superioritat i domini sobre l'altra germana, petita, magristona, tímida i malalta, se veien tot seguit. Així, als nostres interrogatoris, la germana gran jamai gosava respondre pel seu compte: començava per mirar-se la petita, la qual s'apressurava a contestar per ella, i ella es limitava a repetir la resposta com un eco. Així anava seguint-la en els més grans absurdes, detallant la persecució de què era víctima, declarant-se embaraçada per obra nocturna de sos enemics, perquè l'altra havia declarat lo mateix, enumerant les maquinacions d'aquests, etc... Quan, després, lluny de l'influencia de la contaminadora, tornàrem a examinar la contaminada, aquesta no tingué inconve-

nient en confessar-nos que aitals invencions, que li anàrem recordant, eren poc versemblants.

Mes, tornem als nostres infants. Se tracta de dos germans de sexe masculí, que designarem sota el nom d'Antoni i Carles, fills d'un matrimoni burgès. La nostra observació comprèn un període de quatre anys, durant els quals l'Antoni passà dels sis als deu de la seva edat, el Carles dels quatre als vuit. Ambdós nois són ben constituïts, encara que un poc malaltços i de temperament limfàtic. Nasqueren quan els seus pares tenien de vinticinco a trenta anys. Absència de consanguinitat entre aquests. Absència d'antecedents alcoòlics o sifilítics. Pare artrític. Mare molt nerviosa, hiperestèsica, amb crisis freqüents de melancolia. En el transcurs de la seva infantesa, Antoni i Carles s'han vist atacats, algú cop gravement, de les afeccions pròpies de les criatures, però no's recorda accident nerviós o traumàtic d'importància. Els dos nois són llestos, intel·ligents, aplicats, encara que un poc afectats de melancolia i de peresa. És important recollir la donada de què *la seva vida ha estat, en el referit període, solitària i gaire bé claustral*. No freqüentaven cap col·legi, rebent l'educació a casa dels pares mateixos, els quals, per una aberració de zel, els mantenien generalment apartats de les altres criatures del seu temps. De manera que dels quatre als deu anys, Antoni i Carles han estudiat i treballat sols. El pare, que ha vist morir altres fills de malaltia contagiosa, ha manifestat una exagerada aprehensió, gaire bé maniaca, dels possibles contagis de malalties infantils. La mare, dona instruïda, d'alta selecció espiritual, lectora dels autors sentimentals francesos, de Rousseau a Alfons Daudet, passant per Lamartine (de les *Confessions* del qual ha fet son llibre de capsalera), ha portat a l'educació dels fills el ferment, no massa saludable tal volta, de les tals lectures. Hem dit que Antoni i

Carles són intel·ligents: afegim que son nivell d'instrucció és superior al de la major part d'infants del seu temps. Antoni, als 9 anys, ha compost assaigs literaris correctíssims. Carles l'ha imitat. Es digne de notar-se que el primer, d'ençà que ha pogut escriure una pàgina no copiada, *jamai ha comès cap falta important d'ortografia*. Tingui's present aquest detall, per a interpretar els fenòmens de caràcter òptic, de què parlarem més lluny.

Doncs, una nit, l'Antoni, que va pels sis anys, *imagina un joc*. «Vina — diu al seu germà; — ha arribat un barco, carregat amb les joguines dels Reis. Anem a descarregar-les.» *Dòcil, en Carles, el segueix*. No hi ha, dins l'habitació a què penetren, res que pugui donar lloc a l'il·lusió: cap moble, cap cadira tombada. Però en el buit, Antoni acompleix els gestes necessaris; Carles l'ajuda. Prest, el joc se modifica: Antoni dirigeix; Carles s'aplica al treball manual. El pobre noi s'ajup, obra els braços, se'ls porta a les espatlles, camina tot sol, sua, s'afadiga... El joc en ell mateix res té de particular: sovint sorprenem els infants en escenes d'aquest ordre. Lo singular comença quan observem que aquest joc dura dues hores i és interromput no més per la sòn autoritaria, que pren el dos braus descarregadors i se'ls emporta al llit.

Mes al dia següent, just els infants obren els ulls a llum de dia, se renúia el diàleg entre'ls dos llitets pròxims. El joc iniciat segueix, se fa purament imaginatiu. El gran diu, per exemple: — «¿Sabs les joguines descarregades anit? Doncs les tinc en uns grans magatzems, amb sostre de vidres.» — «¿I quantes piles són?» — demana Carles, amb els ulls ardents. — «Quatrecentes», — respòn aplomadament Antoni. — «Doncs jo els vull portar.» — «Sí, però no més els que jo't digui.» — «Portaré una escala.» — «No portis una escala, que cauràs. Jo't deixaré un aeroplà, tonto!» — «I aon és l'aeroplà?» —

«Jo en tinc un preparat al meu magatzem», etc... Així comença a trammar-se una novel·la. Aquesta novel·la continua dies i dies, se desenrotlla en el temps, constantment improvisada. *Se desenrotlla durant quatre anys*. Mentre transcorre aquest temps, el dialogar del joc, devingut joc únic, acapara tota l'activitat espontània dels nois. Les seves visions els omplen vigílies i somnis, entrellaçant-se de tal manera que no s'arriba a distingir lo que és somni i lo que és realitat. Tot altre joc és abandonat; tota joguina, oblidada per inútil. Els estudis segueixen. Havem fet constar abans, en Antoni i en Carles, aplicació i aprofitament. Però ¿quí sabria dir fins a quin punt lo íntim de la ment llur romanía indiferent i estranya a lo après, que no més ho era — per a dir-ho així — *d'enteniment cap enfora*. Una mena de *sonambulisme*, un *desdoblament* singular ha donat matíç a totes les accions d'aquests nois. La seva ment veritable, la seva veritable *creació* està en la novel·la viscuda, es a dir, per a llençar el mot, en la malaltia.

La qual avença, sempre en disposició semblant. El noi gran dóna els temes, sugereix les visions, assumeix comandaments i responsabilitats. Carles segueix, feblement amplifica, se deixa sugestionar en absolut. Entre tots dos teixeixen i enriqueixen la seva naixent obsessió. Fins que, en un moment donat, esdevé un incident decisiu. Els pares adverteixen per fi l'especial manera de jugar dels infants; d'oír-los en continua conversació, en joc que'ls sembla de tan poca substància, ve que aquells, més aburrits, perxò, que no pas alarmats, els renyin. A la represió, succeeix aviat el càstig. Això produeix una conseqüència important: *el joc se torna clandestí*. Se crea així, pel doble fet de la clandestinitat i de la persecució, *una petita associació d'interessos comuns i hostils al món exterior*, ambient òptim, segons lo que havem començat per

dir, per al desenrotllo del germen mòrbid. Dissimulats respecte tots els seus pròxims, oberts no més per excepció a algú confident ja més allunyat i benèvol (que en aquest cas fórem nosaltres), aquells infants se feren una manera de *perseguits*, que recataven el culte al seu ensomni — com en altres tantes catacombes — en corredors, cambres de mals endreços i arcovés solitàries, amb llits pròxims. En el silenci nocturn, els pares, adormits, no poden oir sempre el terníssim «chiss...» que ve de l'una a l'altra de les petites jaces blanques. Tot seguit la sigilosa conversació comença i la col·laboració en l'absurde s'ha entaulat de nou; un altre capítol s'afegeix a la novela. Antoni sofreix varis avatars. De depositari de les joguines dels Reis se converteix ell mateix en Rei... Res pot resistir el seu imperi; la seva fortuna abasta a tot... Té un immens palau, amb estatués de guerrers sota'l pòrtic «i amb la redacció de la *Gazeta* al segón pis» (textual)... Carles, en premi a sos eminents consells, és promogut a la categoria de gran edecà o primer ministre: però ja s'entén que no passa de braç executor o de figura decorativa, perquè son germà és decidit partidari del poder personal. A voltes, Carles prova de pendre la iniciativa, afavorint algú personatge que ell inventa; mes, aviat son rei i senyor li para els peus i la iniciativa és inutilisada; el personatge, ficat a la presó; Carles se somet... Aquests personatges secundaris són, per altra volta, un dels aspectes més interessants de l'obsessió. Cada un dels nois crea els seus, i Antoni no nega pas l'existència dels inventats per Carles, però vol i obté fer-los sempre antipàtics, atribuint-los totes les lleis d'influències malignes. Nosaltres pervinguérem algú cop a conèixer els noms d'alguns d'aquests personatges, disposats sempre en parella o *pendant*. Així, en la parella formada pels dits «Monxas» i «Taronxas» (ignorem l'etimo-

logia d'aquests noms propis), el primer era d'invenció antoniana; el segon, d'invenció carlina; maligne aquest, en conseqüència; generós i benigne el primer. «Monxas» i «Taronxas» tenien terribles encontres, dels que «Taronxas» sortia sempre capulat, però mai anorreat del tot. Sobre d'ell no més tenia força el rei Antoni; però aquesta força era limitada extranyament. Com l'Ormuzd de la mitologia turania, Antoni veia limitada sa quasi omnipotència per Taronchas-Ahriman... En l'innocent follia d'aquests nins trobaríem potser una font de concomitancies amb alguna mitologia.

Els símptomes patològics d'aquella han adquirit en algun període de la mateixa certa gravetat. El *deliri de grandeses* s'ha presentat en alguns casos molt clarament. Ja ni cal parlar d'*obsessions* i d'*idees fixes*, perquè tota l'íntima trama mental d'aquests anys d'infantesa no ha estat altra cosa que idea fixa i obsessió. La *manía persecutoria* no ha faltat tampoc, fent-se recaure sospita d'espies i d'enemics, bé en altres infants, bé en persones grans, i arribant-se a la *fase activa* d'aquesta manía, és a dir, al moment en què el vesànic, cansat d'imaginar-se *agredit*, se transforma en *agressor*. Antoni i Carles han caigut, plegats, més d'un cop, sobre tal o qual innocent víctima. Per últim, un seguici d'*al·lucinacions* ha aterrat l'infantesa d'aquests nins: d'*al·lucinacions referents totes a la seva novela, i d'ella derivades*. L'infame «Taronxas» ha fet lluir més d'una volta sos ulls diabòlics, en la tenebra dels corredors... Nosaltres havem pogut comprovar experimentalment que la memòria i l'imaginació dels dos germans corresponien al tipus predominantment òptic. Recordi's la donada sobre la perfecció ortogràfica del primer. Així, les seves al·lucinacions han estat sempre òptiques: no hem pogut comprovar en ells al·lucinacions acústiques, ni solament en les hores de deliri, provocat

per la febre, en algunes de les malalties comuns que ells han sofert.

Aquest quadre de símptomes vesànics, afortunadament, ha anat desapareixent poc a poc. El període de follia ha cessat, i els dos nois, avui, ja no se'n recorden ni del tema. Ara, Antoni i Carles tenen onze i nou anys, respectivament. Van a un col·legi, i la família, obeint en part les nostres indicacions, ha donat terme al funest isolament en què vivien. La producció literaria en què l'un i l'altre han entrat amb ingenua fervor ha contribuït, ho crec fermament, a *descarregar* la seva imaginació, fent possible el retorn de la normalitat. Recordi's lo de Goethe, en l'explicació de la gènesi íntima del «Werther», i son consell famós als joves artistes: Treu-te enfora aquest monstre que't devora les entranyes, pareix-lo, redacta'l! Nosaltres creiem que els nostres dos nois poden esperar un bell avenir intel·lectual. Tal volta avui se trobin, relativament, menys avençats que ahir; però són més sans i normals sens dubte. La seva vesania ha estat, amb els anys, *curada*. Ha estat passatgera, com ho són sempre les del seu tipus. No per això menys dignes d'ocupar l'atenció dels psicòlegs i dels pedagogs, que generalment passen massa distrets vora d'ells. Nosaltres estem persuadits que un poc d'estudiosa atenció concedida a aquests estats patològics faria veure lo freqüents que són; i multitud d'observacions podrien afegir-se a la que avui havem presentat als distingits confreres de la Societat de Biologia de Barcelona.

Institut de Ciències.

Discussió:

SR. VERDERAU. — Voldria que precisés clínicament en quin dels quadres de les classificacions nosològiques de les vesanies considera el Sr. Ors que entren els casos descrits.

SR. ALZINA I MELIS. — Recordo a propòsit del present, un cas de follia amb contagi observat per mi, en un matrimoni, ja vell, en el que la dona, més feble físicament, contagià son propi deliri al marit, més robust, desapareixent el deliri en aquest quan s'apartava de la seva consort.

SR. ORS. — En resposta al Sr. Verderau, dec manifestar ma creença que aquells quadres de classificacions nosològiques tenen sols un valor metodològic i convencional; rès millor ho prova que'l veure com varien a través dels autors. ¿Havem de renunciar a fer-nos càrreg dels fets vius que l'observació ens brinda per la dificultat d'enquibir-los dins el motllo de tal o qual classificació? Tal volta el clínic i sobre tot el psiquiatra legal se veuen obligats algun cop a procedir així, per exigències estranyes a l'observació pura; però el psicòleg, servidor més exclusiu de la realitat, solament a aquesta té obligació de romandre fidel.